

Taha Akyol ile "Neden 29 Ekim? Cumhuriyet'e Giden Yol" Özel Röportaj

Special Interview with Taha Akyol "Why 29 October? The Road to the Republic"

Serkan Yorgancılar

Doç. Dr.

Assoc, Prof. Ankara/Turkiye.

E-Posta: serkanyorgancılar@gmail.com,

ORCID ID: 0000-0002-9624-6966

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü / Article Type: Röportaj / Interview

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Kış-Aralık/ Winter-December

Geliş/Received: 30 Kasım/November 2023

Kabul/Accepted: 19 Aralık/December 2023

Yayın/Published: 30 Aralık/December 2023.

Atıf/Cite As

Yorgancılar, Serkan. "Taha Akyol ile "Neden 29 Ekim? Cumhuriyet'in Giden Yol" Özel Röportaj". *Demokrasi Platformu Dergisi*, 12 (39), 2023, 327-339.

İntihal/Plagiarism

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale intihal taramasından geçirildi ve intihal tespit edilmemiştir. /This paper was checked for plagiarism. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Serkan Yorgancılar)

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

Web: <https://www.demokrasiplatformu.com/dergi>

e-mail to: demokrasiplatformudergisi@gmail.com

Publisher Serkan Yorgancılar, Ankara-Turkiye.

Öz

Doç. Dr. Serkan Yorgancı, Demokrasi Platformu dergisinde Taha Akyol ile yaptığı röportajda, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi tarihini ele alıyor. Akyol, Türkiye'nin milli gelirdeki düşüşünü eleştirerek, bu sorunun temelinde siyasi kültürdeki zaafı ve ideolojik yaklaşımları görüyor. Ayrıca, Cumhuriyetin 100. yılında yayımlanan eseri "Neden 29 Ekim Cumhuriyet'in İlanına Giden Yol" üzerinden, Türkiye'nin geçmişindeki kuvvetler ayrılığı ve birliği tartışmalarını inceliyor. Meşrutiyet döneminden başlayarak, Milli Mücadele sürecine kadar olan kritik dönemleri değerlendiren Akyol, cumhuriyetin kuruluşundaki siyasi tercihleri ve bu tercihlerin ekonomik etkilerini detaylı bir şekilde açıklıyor. Bu bağlamda, kuvvetler ayrılığı ve birliği konularını vurgulayarak, siyasi sistemin ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerini ele alıyor. Bu metinde, Taha Akyol'un Cumhuriyet'in ilanı ve sonrasındaki siyasi süreçlere dair görüşlerini içeren bir söyleşi öne çıkıyor. Akyol, Cumhuriyet'in ilanının arkasındaki nedenleri ve tartışmaları değerlendirirken, zaman içindeki siyasi gelişmeleri ele alıyor. Kuvvetler ayrılığı, kuvvetler birliği ve Cumhuriyet'in evrimi konularında Akyol'un analizleri yer alıyor. Ayrıca, Türkiye'nin demokrasi tarihindeki darbelerin ve kurumsal yapıdaki eksikliklerin vurgusu yapılıyor. Metinde, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ve Türkiye'nin bilim ve ekonomi alanındaki durumu da eleştiriliyor. Yapılan mukayeselerle Türkiye'nin demokratik ve bilimsel gelişimine dair çeşitli perspektifler sunuluyor.

Anahtar Kavramlar: Taha Akyol, Cumhuriyetin 100. Yılı, Türkiye, Osmanlı, Eğitim, 29 Ekim.

Abstract

Assoc. Prof. Dr. Serkan Yorgancı discusses Turkey's economic and political history in an interview with Taha Akyol in Democracy Platform magazine. Akyol criticises Turkey's decline in national income and sees the weakness in political culture and ideological approaches at the root of this problem. He also examines the debates on the separation and unity of powers in Turkey's past through his work "Why 29 October is the Road to the Proclamation of the Republic", published on the 100th anniversary of the Republic. Akyol evaluates the critical periods starting from the Constitutional Monarchy period to the National Struggle, and explains in detail the political preferences at the foundation of the republic and the economic effects of these preferences. In this context, he emphasises the separation and unity of powers and discusses the effects of the political system on economic development. In this text, an interview with Taha Akyol on his views on the proclamation of the Republic and the political processes that followed it stands out. Akyol evaluates the reasons and debates behind the proclamation of the Republic and analyses the political developments over

Yorgancılar, Serkan. Taha Akyol ile “Neden 29 Ekim? Cumhuriyet’in Giden Yol” Özel Röportaj.

time. Akyol analyses the separation of powers, the unity of powers and the evolution of the Republic. The text also emphasises the coups in Turkey's history of democracy and the deficiencies in the institutional structure. The text also criticises the presidential government system and the state of Turkey's science and economy. Through comparisons, various perspectives on Turkey's democratic and scientific development are presented.

Keywords: Taha Akyol, 100th Year of the Republic, Turkey, Ottoman Empire, Education, 29 October.

Röportaj¹

Doç. Dr. Serkan YORGANCILAR: Demokrasi Platformu dergimizde Türkiye'nin önemli düşünürlerini, entelektüellerini, hocalarını okurlarımızla buluşturmaya devam ediyoruz. Bu sayımızda da Türkiye'nin çok yakından tanıdığı, hem hukukçu hem iktisatçı, aynı zamanda duayen gazeteci olan Sayın Taha Akyol ile Cumhuriyeti konuşacağız.

Bildiğiniz gibi bu yıl Cumhuriyetimizin 100. Yılı. Cumhuriyetimizin 100. yılı kapsamında birçok değerli işler yapıldı. Cumhuriyetin birçok boyutu tartışıldı ve konuşuldu. 100.yıl kutlamaları kapsamında daha değerli ve kalıcı işler de yapılabilirdi ama maalesef başta deprem felaketi olmak üzere ekonomik kriz ve diğer olumsuz unsurlardan dolayı yapılamadı. Bu kapsamda siz, Cumhuriyetin 100. yılı kapsamında daha farklı konuları yeniden düşünmek üzere tartışmaya açtınız ve “Neden 29 Ekim Cumhuriyet’in İlanına Giden Yol” adlı güzel bir eseriniz yayınlandı. Kitabınızı büyük bir dikkat ve ilgiyle okudum. İsterseniz ilk sorumuza buradan başlayalım: Neden 29 Ekim?

Taha AKYOL: Serkan Bey, öncelikle çok teşekkür ediyorum. Sorunuza cevaben, sizin yaşlarınızda olduğum bir hatıralarımla başlamak istiyorum. 1965 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi birinci sınıf öğrencisiydim. İktisat dersimizde, az gelişmiş ülkeler ekonomisi hakkında bir kitap okuyorduk. Bu kitabın yazarı Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN, kendisini rahmetle anıyorum. Kendisi çok iyi bir iktisatçıydı.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatının 1962 rakamlarına göre Türkiye’de fert başına milli gelir 121 dolardı. 1962 yılında Türkiye’de fert başına milli gelir 121 dolar.

¹ 30 Kasım 2023 tarihinde Ankara’da yapılan söyleşiden yapılmıştır. Çözümleme ve redaksiyon Turan DUMAN.

Aynı yıl Güney Kore’de fert başına düşen milli gelir 61 dolar. Yani, o yıllarda Türkiye’nin milli geliri Güney Kore’nin neredeyse tam iki katı. 2020 yılına geldiğimizde ise durum tamamen tersine dönmüş, Güney Kore’de fert başına milli gelir 35.000 dolar, Türkiye’de ise 10.000 dolar. Hatta 2012 yılında fert başına milli gelir 12.600 dolarken on yıl içerisinde 10.000 dolara düşmüştük. Şimdi bu göstergelere bakarak ister milliyetçilik adına ister muhafazakârlık adına ister Atatürkçülük adına ister sosyalizm adına sağcılık veya solculuk adına istediğimiz hamaseti yapalım. Bu tabloyu izah edemiyorsanız yaptığınız şeyi boşuna yaptığınız gibi söylediğiniz bir sözü de boşuna söylemişsinizdir. Sağcı, solcu, Atatürkçü, sosyalist, liberal, muhafazakâr kendinizi ne sayarsanız sayın kendinize sormanız gereken bir soru var: Neden böyle oldu, hangi politikalar Güney Kore’yi 35.000 dolar gelirine çıkarırken bizi 10.000 dolara geriletmiştir? Bu sorunun doğru cevabını vermek zaman alabilir. Bu soruyu düşünmeden, bu sorunun cevabını araştırmadan söylediğimiz her ideolojik ve siyasi söz boştur. İsteddiğiniz kadar cihattan bahsedin, istediğiniz kadar milli mücadeleden bahsedin, istediğiniz kadar Atatürk ilke ve inkılaplarından bahsedin. İsteddiğiniz kadar faiz ve enflasyonu soruşturun. İsteddiğiniz kadar bilim, din ne dersiniz deyin.

YORGANCILAR: Gerçekten çok farklı bir karşılaştırma yaptınız. Güney Kore’nin kişi başına düşen milli gelirini bu kadar yüksek oranda artırması aynı zamanda ise bizim milli gelirimizin bu kadar aşağılara düşmesi bizde bazı büyük yapısal sorunların olduğunun göstergesi. Size göre bu durumun asıl nedenleri nelerdir?

AKYOL: Problemlerin çözümünü yapabilmek için bu sorunun cevabını doğru anlamak gerekir. Bunun sebebi bizim aşağı yukarı Tanzimat’tan itibaren, özellikle de meşrutiyetten itibaren, siyasi konuları çok önemseyip, bilim ve iktisat konularını yeterince önemsememiş olmamızdır. Eminim içinizde sevdiğiniz parti liderleri vardır. Beğendiğiniz parti liderleri vardır. Bağlandığınız fikir hareketleri vardır. Ama ne kadar bilim felsefesi kitabı okuduk? Ekonomiyle ilgili bilgi birikimimiz yaşımıza göre ne düzeydedir diye düşünürsek niye 35.000 dolar seviyesine çıkmadığımızın cevabını alırsınız. Türkiye’de siyasi kültür zaafı olarak; ideoloji, siyaset ve soyut kavramlar ve heyecan, hamaset her zaman gerçek bilgiyi bastırır. Bu sorunun cevabını bulmak için yine bir kuş bakışı yapacağım. Hukukçu olduğum için de hukuk ağırlıklı olarak cevap arayacağım. Çünkü iktisadi gelişme için sağlam bir hukuk düzeninin olması lazım. Bir ülkede ikide bir anayasa değişiyorsa bir ülkede merkez bankası bir bağımlı bir bağımsız oluyorsa bir ülkede ikide bir politika değişiyorsa o

**Yorgancılar, Serkan. Taha Akyol ile “Neden 29 Ekim? Cumhuriyet’in Giden Yol”
Özel Röportaj.**

ülkede ekonominin istikrarlı bir şekilde ve bilimsel verilere dayalı olarak gelişmesi mümkün değildir.

YORGANCILAR: İktisadi gelişme ile hukuk düzeni arasında doğrudan bir ilişkiden bahsediyorsunuz. Hukuk düzenindeki olumsuzlukların iktisadi düzeni de olumsuz etkileyeceğini belirttiniz. Bunu biraz açabilir miyiz, yani hukuk düzeni iktisadi yapıyı nasıl etkiler?

AKYOL: Bizim anayasa tarihimizde iki temel dinamiğimiz var . Hukuk tarihimizi ancak bu iki temel dinamik çerçevesinde değerlendirerek bir yere gelir ve analiz edebiliriz. Birincisi, meşrutiyet dönemidir. Meşrutiyet döneminde temel fikir: Padişahın yetkilerini sınırlandıralım, parlamentoyu güçlendirelim, fikir ve ifade hürriyetini güçlendirelim, basın hürriyetini güçlendirelim. Toplumda serbest dernek ve cemiyetler olsun demişlerdir. Buna kuvvetler ayrılığı diyorlar. Çünkü kuvvetler ayrılığı merkezi otoritenin; yani ister padişah olsun ister başbakan olsun, yetkilerinin sınırlandırılması, kanun ve ferman çıkarma yetkisini parlamentoya verilmesi ifade eder. Hükümdarın yargılama yetkisinin bağımsız mahkemelere verilmesi meşrutiyetin temel fikridir. Balkan Savaşı ardından 1.Dünya Savaşı ve Ermeni hadiseleri, Sırp isyanı, Yunan isyanı nedenleriyle bu fikir uygulamaları atıl kalmıştır. İkinci perspektif ise merkezi otoriteyi olabildiğince güçlendirmektir. Milli Mücadele döneminde kuvvetler ayrılığı, yargı bağımsızlığı, hak hürriyet gibi kavramlar söz konusu olamaz. Esas gaye işgal edilmiş ülkenin kurtarılması ve bağımsız Türkiye'nin kurulmasıdır. Milli Mücadele’de doğru ve isabetli olarak kuvvetler birliği fikri benimsendi. O yüzden TBMM kaymakam tayin edebiliyordu. Bugün TBMM'nin büyükelçi, kaymakam tayin etmesi düşünülemez. Büyük Millet Meclisi sadece kanun çıkarır ve bir de bütçe kanunu çıkarır. O zaman yürütme, yasama, yargı yetkileri mecliste toplandığı için İstiklal Mahkemeleri de Büyük Millet Meclisinin emrindeydi. Meclis reisi de Mustafa Kemal olduğu için bu yetkiler meclis dolayısıyla Mustafa Kemal Paşa'nın emrinde toplanıyordu. Mustafa Kemal Paşa diyorum çünkü henüz Atatürk olmadı. Mustafa Kemal Paşa 1930'lu yıllarda Atatürk olduğu zaman hiçbir eleştireni yoktur. Hâlbuki şimdi eleştireni de var muhalefeti de var. Bu yetkiler Mustafa Kemal Paşa'nın elinde toplanıyordu.

İstanbul işgal edilip, meclis kapatılınca, Mustafa Kemal Paşa'nın meclis açılmadan önce çıkardığı bir genelge var. Diyor ki: *“İstanbul’da meclis kapatıldı. Şimdi biz Ankara’da fevkalade salahiyyette ve yetkilere sahip meclis kuracağız. Bunun için herkes aday olabilir”*. O yüzden I. Büyük Millet Meclisinde sarıklı hocalar vardır. Tanzimat döneminde olduğu gibi Fraklı ve setre pantolonlu İstanbul Beyefendileri vardır. I.

Büyük Millet Meclisinde Lenin'i peygamber yerine koyan solcular varmış. Bolşevizm'i İslam'ın yeniden indirilmesi olarak zanneden solcular vardı. Aynı zamanda muhafazakâr ve Türkçü milliyetçiler vardı. Meclisi temsil eden heyet, dünya tarihinin en şanlı hadiselerinden biri olan Milli Mücadeleyi zafere ulaştıran meclistir. Meclis reisi olarak, Mustafa Kemal Paşa kumandan ve askeri dehasıyla savaş stratejisine sahip aynı zamanda siyasi dehasıyla da Milli Mücadelenin dış politika diplomasisini ve iç politikasını yürütmüştür.

YORGANCILAR: Eserinizde de en çok üzerinde durduğunuz konu tam da burada ifade ettiğiniz gibi kuvvetler ayrılığı ve kuvvetler birliği meselesi. Anladığım kadarıyla kuvvetler ayrılığı ve kuvvetler birliği tartışmaları Tanzimat Devri'nden miras alınarak sürdürülmüş. Cumhuriyetin kurucu kadrolarının da en çok tartıştığı konu başlığı yetkilerin sınırlandırılması meselesi. Tartışmaların ana odağında bu var. Bu konuyu tarihi seyri içerisinde nasıl değerlendirebiliriz?

AKYOL: 1 Kasım 1922'de meclisteki muhaliflerinde kabulüyle saltanat kaldırılmıştır. Saltanatın kaldırılmasından sonra ortaya başka bir konu çıkıyor. Bundan sonra ne olacak? Türkiye'nin tarihinde iki dinamik olduğunu söylemiştik: Birisi kuvvetler ayrılığı, bilhassa padişahın yetkilerini sınırlandırmak için Meşrutiyet dönemindeki temel düşünce kuvvetler ayrılığıdır. Bu düşünceye göre Padişahın ferman yetkisi alınsın ve bu yetki meclise verilsin. Bunun doğal sonucu olarak da kanunları meclis çıkarsın. Yargı bağımsız olsun, padişah istediği gibi istediği insanı sürgün edemesin. Kişilere verilecek cezalar yargı kararıyla olsun. Süreç böyle devam etmiş ama Milli Mücadele Dönemi'nin olağanüstü şartlarından dolayı bu sürecin tam tersi bir durumun uygulanması gerekmiş: Kuvvetler birliği. Tarihin en şanlı hadiselerinden biri olan Milli Mücadele'yi biz kuvvetler birliği ile kazandık. Bunu bir yere not edelim ancak saltanat kaldırıldığında artık Lozan Antlaşması'na gidilmektedir. Türkiye düşman işgalinden kurtulmuştur. Dolayısıyla ülkenin temel problemi değişmiş ve sorun yeni Türkiye'nin rejiminin ne olacağı olmuştur. Bu konuda tartışmalar başlamıştır. Yeniden kuvvetler ayrılığı mı? Yoksa kuvvetler birliği mi?

YORGANCILAR: Yani şartların değişmesi ile Türkiye yeni bir tartışmanın eşiğine gelmiştir. Ve burada da yeni bir tercih yapılacaktır. Bu yeni tercihte kuvvetler birliğinin savunulmaya geçilmesi olarak ifade edilebilir. Özellikle dönemin gazetecileri ve düşünürleri de bu konuda taraf olmuşlar ve çeşitli yazılar

kaleme alarak süreç içerisinde aktif rol almışlardır. Burayı biraz açabilir misiniz, bu dönüşüm nasıl yaşanmıştır?

AKYOL: İstanbul basınında Hüseyin Cahit ve Ahmet Emin YALMAN, Ebuziyazade Velid Bey gibi isimler kuvvetler ayrılığını savunmuştur. Onlara göre: Mecliste birden fazla parti olmalı, kuvvetler ayrılığı olmalı ve Cumhurbaşkanı partisiz olmalıdır. Çünkü bu süreçte Gazi Halk Fırkasını kurmuştur. Buna karşılık Ankara basını kuvvetler birliğini savunmuştur. Onlara göre ise bir inkılaplar dönemindeyiz ve bunlar fevkalade yetkilerle yapılabilir. Bunun içinde kuvvetler birliği yani Milli Mücadele dönemindeki gibi kuvvetler birliğinin devam etmesi gerekir. Fazla ayrıntıya girmeden sadece yazarların ismini zikredeceğim. Ankara’da Yunus Nadi başta olmak üzere Yakup Kadri gibi yazarlar kuvvetler birliğini ve bütün yetkilerin cumhurbaşkanında toplanması istemiştir. O yüzden Gazi, hem Cumhuriyet Halk Partisinin genel başkanıdır (bu dönemde mecliste tek parti bulunmaktadır) aynı zamanda cumhurbaşkanıdır. Ankara basınında bu fikir o dönemde ağır basmıştır. Muhafif basında ise Hüseyin Cahit ve biraz önce ismini saydıklarım gibi yazarlar kuvvetler ayrılığını savunarak, cumhurbaşkanının partisiz olmasını ve Fransa’da olduğu gibi sembolik bir cumhurbaşkanını (bugün kuvvetlendirilmiş parlamenter sistem dediğimiz sistemi) savunmuşlardır. Mesela İleri gazetesinde Celal Nuri İLERİ, (Ankara gazetecilerinden olup, 1923 anayasa sözcüsüdür, yurtdışında hukuk okumuştur ve İnkılapçı biridir)¹ Temmuz 1923 tarihinde şunu yazıyordu: “*Açıkça söyleyebilirim ki Mustafa Kemal bizzat Türk milleti demektir. Bizzat bu dakikada başkumandan başa yalnız resmi sıfatı ile değil, fikirleriyle, seciyesiyle, metanet ve sadakatiyle, sağduyusuyla, azim ve şiddetiyle, siyasetiyle Türk milleti onun fikirlerini, karakterini, metanetini, sağduyusunu, azim ve rüştünü temsil ediyor. Gazi Mustafa Kemal demek Türk milleti demektir*”. Buna karşılık, muhafif basında Hüseyin Cahit 16 Ekim 1923 tarihli Tanin gazetesinde bunun tam zıddını yazıyor. Diyordu ki, “*tek bir adamın dehasına bir meclisin kusurlarını tercih ederim. Memlekette kalıcı bir idare ancak meclise dayanır*” demiştir. Şahsi kabiliyetlerine dayanarak milleti idare edecek dâhiler her zaman çıkmaz. Onun için seçilmiş çoğulcu bir meclis milli bekanın temel şartıdır ve tamamen zıttır. Türkiye’de inkılaplar, biraz önce söylediğim Mustafa Kemal’in bütün milleti temsil ettiği görüşüne dayanarak, meclisin tek partili olmasıyla kuvvetler birliği ilkesiyle yapıldı. Burada ayrıntılara girmeyeceğim.

YORGANCILAR: Basında ve hatta mecliste bu tartışmalar hararetli bir biçimde devam ederken Cumhuriyet ilan edildi. Eleştirilere baktığımız zaman bu konunun yeterince tartışılmadığı iddia edilmekte. Bu konuda siz neler söylemek istersiniz?

AKYOL: Cumhuriyet'in 29 Ekim 1923 yılında ilan edilmesinin sebebi mecliste kuvvetler ayrılığı, kuvvetler birliği ve cumhurbaşkanı yetkileri ne olduğu tartışmasına meydan vermeden devrimleri yapabilecek otoriter cumhuriyeti kurabilmek düşüncesidir. Cumhuriyetin ilan edildiği zaman 107-108 milletvekili mecliste yoktu. O gün mecliste olmayan vekillerin çoğu da muhalifti. Mesela Ankara vekili yoktu, Rauf Bey yoktu. Bu vekiller kuvvetler ayrılığını savunuyordu. Bu şekilde Türkiye bir tür liberal cumhuriyet yerine devrimci cumhuriyet yoluyla CHP'li cumhuriyet tarzıyla yoluna devam etti. Atatürk Nutuk'ta neden 29 Ekim'de cumhuriyeti ilan ettiğini açıkça belirtir. Çünkü 25 Ekim'de meclis başkan vekilliğine Atatürk'ün aday gösterdiği Yusuf Kemal TENGİRŞENK seçilememiş. Atatürk'ün katiyen olmasın talimatını verdiği Rauf Bey seçilmiştir. Böyle olunca meclis, kuvvetler ayrılığını isteyen muhaliflerin inisiyatifine geçebilir düşüncesi hâkim olmuştur. Atatürk Nutuk'ta bir hizbikalili tesiri altında kalan meclis, küçük bir hizbl muhalifin tesiri altında kalan meclis bunu önlemek için muhaliflerin mecliste olmadığı bir dönemde devrimci cumhuriyet kuruldu. Türkiye'de devrimler hiç şüphesiz Türkiye'yi ileriye götürmüştür. Hiç şüphesiz devrimlerin tamamı yerleşmiştir. Bugün ne fes birkaç delinin dışında kimin aklına gelebilir. Bugün, Latin harfleri ile Türkiye'nin yüzde yüzü okuryazar olmuştur. Türkiye'de bulunan bilim külliyesi Latin harfleriyle teşekkül etmiştir. Eğitim bu sayede bu seviyeye gelmiştir. Ne eski harflere dönmek mümkün olabilir ne de sarhoş mu olacağı deli mi olacağı ne olacağı belli olmayan Osmanlı ailesinden birinin gelip Türkiye'yi yönetmesi düşünülemez. Devrimler modern Türkiye'yi sağlam olarak inşa etmiştir.

YORGANCILAR: Tartışmalar burada bitmemiş tabi ki. Süreç içerisinde hem basında hem de mecliste itirazlar yükselmeye devam etmiştir. Bu tartışmalara da değinebilir miyiz?

AKYOL: Ahmet Emin YALMAN'nın 30 Ekim 1923 tarihli Vatan gazetesinde bir tespiti var. Diyor ki; *“Devlet başkanının yürütmeyi oluşturan kabineye başkanlık etmesini anlamak mümkün fakat kabineyi murakabe etmesi gerekeni, denetlemesi gerekeni meclisin ve meclisteki tek parti olmasını halkımız kabul etmiyor”*. Bu tartışmalar alttan alta

**Yorgancılar, Serkan. Taha Akyol ile “Neden 29 Ekim? Cumhuriyet’in Giden Yol”
Özel Röportaj.**

devam edecek ve 1924 yılının sonlarında Kazım KARABEKİR ve Rauf ORBAY Terakkiperver Partisini kuracaktır. 1930 yılında yine kuvvetler ayrılığını savunan Serbest Fırka kurulacak ama partinin varlığı kısa ömürlü sürecek ve parti kapatılacaktır. Türkiye ancak 1946 yılında çok partili hayata geçilmesi yoluna girecektir. 1949 yılında milli şef İsmet Paşa'nın Ankara- Polatlı ilçesinde yaptığı bir konuşma var: *“Biz kuvvetler ayrılığına dayalı bir anayasa yapalım. İki anayasada altı ok var. Bu parti devleti 1930 zamanında kabul edildi. Bunu da anayasadan çıkaralım. Demokrat Partiye teklif ediyorum”* böyle bir anayasa yapalım diyor. Aynı hafta içerisinde İstanbul'daki gazetelerin genel yayın müdürleri bir araya gelerek bütün partilere bir mektup gönderiyorlar. Kuvvetler ayrılığına dayalı yeni bir anayasa yapalım. Bunu İsmet Paşa kabul ediyor. Bunun açıklaması Polatlı konuşmasında var. Osman BÖLÜKBAŞI'nın partisi, Millet Partisi zaten canla başla Ali Fuat TAŞGİL'in yazdığı program sebebiyle aklındaki düşünceyi savunuyorlar. Demokrat Parti genel idari toplantısında bunu, Samet AĞAOĞLU'nun hatıralarında anlatıyor. Rahmetli Adnan MENDERES, muazzam belagatiyle şiir okur gibi muhteşem belagatiyle kuvvetler ayrılığını savunuyor. Demokrat Parti genel idari kurulunun neredeyse tamamı kuvvetler ayrılığı taraftarıdır. Celal BAYAR ile bir yemek yiyor. Yemekten çıkınca Dersim milletvekili Lütfü Fikri Bey'e Celal BAYAR diyor ki; *Atatürk'ün en büyük mirası kuvvetler birliğidir. Sen Atatürk'ün başbakanıydın sana yakışır mı bu”* diyor. Celal BAYAR dönüyor geliyor ve diyor ki; *“Kuvvetler ayrılığı fikri İsmet PAŞA'nın oyunudur. Biz bunu reddedelim”*. Samet AĞAOĞLU'nun hatıralarından devam edelim. Adnan MENDERES, aynı belagatle kuvvetler birliğini savunmaya başladı. Böylece 1960 darbesine sürüklenildi. Türkiye kuvvetler ayrılığına dair bir anayasaya geçemedi. Anayasa Mahkemesi kurulamadı ve yargı bağımsızlığı sağlanamadı. Demokrat Parti Atatürk'ün sahip olduğu yetkilere sahip olmak tutkusuyla otoriterliğe gitti. İsmet Paşa'da ona karşı, gençliği tarif ederek, çok sert bir muhalefet yaptı.

YORGANCILAR: Yani süreç içerisinde Demokrat Parti de çok güçlendi ve tüm güce sahip olmak istedi. Kuvvetler ayrılığını savunurken kuvvetler birliğini savunmaya başladı. Eleştirdiği hatalara kendisi de düşmeye başladı. Peki, bu süreci nasıl yorumluyorsunuz?

AKYOL: Dikkat ederseniz İnönü iyiydi ya da Demokrat Parti kötüydü gibi ak beyaz karşılaştırmalardan sakınıyoruz, çünkü bu tarz değerlendirmeler bizi körleştirir. Biz tarihte ne yapılmış, yapılanlar ne tür sonuçlar doğurmuş, bunlar arasındaki sebep sonuç ilişkilerini araştırarak anlamaya çalışıyoruz. Kuvvet zehirlenmesine bir örnek vereceğim. 1954 seçimlerinde çoğunluk usulü olduğu için

meclisin yüzde doksani demokrat partilidir. Demokrat Partinin 502-503 milletvekili vardır. Halk Partisinin 31 milletvekili vardır. Bir de Kırşehir’de Millet Partisi Osman BÖLÜKBAŞI başta olmak üzere 3 milletvekili çıkarmıştır. Celal BAYAR, Çankaya Köşkü’nde yeni milletvekillerine yemek veriyor: “Arkadaşlar şu Kırşehir’in durumuna bakalım. Bütün Anadolu bize oy veriyor. Bunlar neden bize oy vermiyorlar. Bunların hakkından gelin bakalım” diyor. Güç zehirlenmesini görüyor musunuz? Meclisin yüzde doksani sende ve senin 503 milletvekilin var, Halk Partisinin 31 milletvekili var ve Millet Partisinin sadece 3 tane milletvekili var ve Kırşehir’e tahammül edemiyor. Maalesef Adnan MENDERES’in başını CELAL BAYAR’ın ihtirasları yakmıştır. Bu bize tarihte güç zehirlenmesi dersi veriyor. Güç sınırlanmadığı zaman, denetlenmediği zaman yani kuvvetler ayrılığı olmadığı zaman güç zehirlenmesi cereyan ediyor. 1885 yılında liberal tarihçi Lord ACTON’ın yazdığı bir mektup var. Acton, İngiltere başpiskoposu üzerinden kiliseyi yolsuzlukta suçluyor. Başpiskopos eski dostu olan Acton adına yemek veriyor. Sayın Lord “Bu yazdıklarınız doğru ama hem krala hem de kiliseye saygı sarsılır. *Bu yazdıklarınızı biraz ölçülü yazsanız*” diyor. Lord ACTON cevaben; (Demokrasinin ezberlenen sloganlarından biridir.) “*Güç bozar, mutlak güç mutlaka bozar der*” ve sözüne devam eder. Siz her şeyden önce bir Hristiyan’sınız ama ben önce her şeyden önce bir tarihçiyim ve tarihte ne doğruysa onu göreceğim. O yüzden biz tarihteki doğruları gören nesiller olmalıyız. Günümüzde doğru ne ise onu gören nesiller olmalıyız.

YORGANCILAR: Türkiye’nin demokrasi tarihine baktığımızda çok sayıda darbeye maruz kaldığımızı görüyoruz. Aslında bu kadar sık darbe yaşanmasının nedeni de kurumsal yapıların oturtulamamış olmasından kaynaklanıyor. Bu konuda neler söylemek istersiniz?

AKYOL: Türkiye yukarıdaki izah ettiğim gerekçelerinde sebep olduğu 1960 darbesine maruz kaldı. Yassıada’da üç devlet adamı idam edildi. Bir bakıma cinayet işlendi. Nihayet Türkiye 1980’ler, 1990’lar, 1980’leri sağcı gençler solcuları Rus ajanı olarak görmek suretiyle, solcu gençlerde sağcıları emperyalizm ajanı görmek suretiyle birbirlerini öldürdüler. Biz 1970 yıllarda birbirimizi öldürürken Güney Kore, teknoloji kalkınma kanunu çıkarmıştır. Biz o zaman solcuları öldürürken vatan kurtarıyorduk. Sağcıları öldürerek emperyalizmden vatani kurtarıyorduk. Güney Kore, 1978 yılında teknoloji kalkınma kanunu çıkarıyor. Ben de o dönemleri yaşadım ama hiçbirimizin aklında teknoloji geliştirme kanunu yoktu. Buradan geleceğim nokta bugünler. Biraz önce dedim ki Türkiye’de fert başına milli gelir 2012 yılında 12.600 dolar. Bu 2022 yılına gelindiğinde 10.000 dolara düştü. Güney Kore ise 2022

**Yorgancılar, Serkan. Taha Akyol ile “Neden 29 Ekim? Cumhuriyet’in Giden Yol”
Özel Röportaj.**

yılında 35.000 dolara çıktı. Eğer Türkiye 2012-2022 yılları arasındaki politikalarını devam ettirseydi yaklaşık olarak yılda 1.000 dolar milli gelir artışımız olması gerekirdi. Buradan da anlayacağımız 20.000 dolara çıkmamız gerekirdi. Değil 20.000 dolara çıkmak 12.600 doların altına inerek 10.000 dolara düştük. Bunu hepimiz mutfağımızdan, masamızdan hissediyoruz. Belediyelerin nasıl sosyal yardım mecburiyetinde kaldıklarını burada, hepimizden iyi belediyeyi yönetenler biliyorlar. Niye böyle oldu diye düşünmemiz lazım. Bu konuda da yetkilerin tek elde toplandığı kuvvetler ayrılığı ve kuvvetler birliği sorununa geleceğim. Okuldan örnek vereceğim çok kısa olarak Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi 16 Nisan 2017 referandumuyla kabul edildi. Zaten 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimiyle fiilen oraya geçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı sisteminde yapılan ilk icraat 703 sayılı kanun hükmünde kararname ve güç sahibi Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Merkez Bankasının bağımsızlığı kaldırıldı ve iki yılda iki tane Merkez Bankası başkanı değişti. Şuan ki Çin’de Merkez Bankası başkanı 8 yıldır görevde. Bundan önceki Merkez Bankası başkanı 20 yıl süreyle Çin’in Merkez Bankası başkanlığını yaptı. İzlenen politikalara güven oluşması için Merkez Bankası başkanının durumlara hâkim olabilmesi gereklidir. Ekonomik istikrar için devamlılık önemlidir.

YORGANCILAR: Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile Türkiye farklı bir modeli daha deneyimliyor. Bu sistem hakkında görüşlerinizi alabilir miyim?

AKYOL: Güçlü meclis diye propaganda yapılmıştı. Hâlbuki meclisin denetim yetkisi kaldırıldı. Araştırma önermeleri meclis tarafından reddediliyor. Soruşturma için 301 oy lazım, kabulü için 360 oy lazım ve yüce divana sevk için 401 lazım. Dolayısıyla meclis denetimi bu şekilde ortadan kaldırıldı. Amerikan Anayasasında, ABD Başkanlığının yaptığı bütün üst düzey atamalar parlamentonun denetiminden geçer. Senatonun denetiminden geçer her şey. Biz de hiçbir cumhurbaşkanı ataması mecliste denetlenemez. Yargı bağımsızlığı en önemlisi. Hâkimler ve Savcılar Kurulunun 13 üyesi var. Bunun 6’sı Cumhurbaşkanı tarafından atanıyor. 2’si zaten Adalet Bakanı ve Müsteşarı, Adalet Bakanı yardımcısı ve öbürü de Cumhurbaşkanı kendisinin uygun gördüğü isimleri atıyor. Diğer 7 üyeyi meclis seçiyor. Adı meclis seçiyor ama meclisteki iktidar gurubu seçiyor. Bir örnek vereceğim biliyorsunuz Cemal KAŞIKÇI davasında Türkiye’nin elince çok kuvvetli deliller vardı. Bunun için bir soruşturma yürütülüyordu. Hükümetin Suudi Arabistan ile anlaşmasıyla, hükümet bu dosyayı Suudi Arabistan’a verme kararı aldı. Bu kararı yargının vermesi gerekli çünkü dosya yargının elinde, karar üç üyeli Ağır Ceza Mahkemesinin iki üyesinin oyuyla kabul edilmiştir. BM insan haklarına aykırıdır. Çünkü bu dosyayı

sanığın eline verdik. Ne oldu biliyor musunuz? Bu örnekleme yargı bağımsızlığının ne kadar önemli olduğunu bize gösteriyor. Birçok unsurun cumhurbaşkanının da olması bize kuvvetler birliğinin olduğunun göstergesidir. Bu arada Türkiye bilim açısından ne hale geliyor. Güney Kore kalkınmasında teknoloji teşvik kanununun ne kadar önemli olduğunu söylemiştik. Bizde Prof. Dr. Ufuk AKÇİYİT, Prof. Dr. Elif ÖZCAN tarafından TÜBİTAK için hazırlanan 2021 tarihli bilim raporundan bir cümle okuyacağız:1985 yılında Türkiye ve Güney Kore’de kişi başına düşen yayın sayısı aynı seviyede bulunmaktadır. 2015 yılına gelindiğinde bu oran Türkiye’deki rakamın üç katından fazladır. TÜBİTAK, Türkiye bilim raporunun 23.cü sayfasında yer alır. Hükümet bugün böyle yarın böyle, siz olsanız yatırım yapar mısınız? Bir yatırımcı olarak önümüzdeki beş yıl içinde faiz politikasını ön görüp yatırım yapabilir misiniz? Yatırımdan caydıran en büyük faktörlerden birisi bilim seviyemiz. 2011 yılına kadar Türkiye Uluslararası Referans İndeksine giren yayınlarda İran’ın çok önündeydi. Şuan bilimsel yayın indeksinde İran Türkiye’nin önünde. Şimdi anlıyor musunuz 12.000 dolardan 10.000 dolara indiğimizi. Güney Kore’de neden böyle hükümet sistemi tartışmaları yok. Çünkü kendi sistemlerini dinamiklerini oluşturmuşlar. Ülke tamamen bilime yönelmiştir. Bizim MEB’in çok değerli bir eğitimci olan Ziya SELÇUK’un zamanında kurulan akademik becerileri izlenmesi ve değerlendirilmesi adıyla bir birim kurulmuştur. Birimin raporundan okuyorum: *“Türkçe de öğrencilerin düzeyi %66.1 orta ve onun altında. Bu öğrenciler deyimleri, atasözlerini, hiciv ve nükteleri anlamları kavrayamıyorlar. Neden-sonuç ilişkisi kuramıyorlar”*. Pisa sınavında hep nalları topluyoruz. Son olarak şunu belirteyim fert başına milli geliri 35.000 dolara çıkardığı zaman Ortadoğu’da hiçbir kimsenin yan bakamayacağı bir güç haline gelmiş olursun. Suudi Arabistan’dan 5 milyon dolarlık SWAP anlaşması rica edeceğinize Suudi Arabistan sizin gözünüze bakar. Türkiye 35.000 dolara çıkmak zorundadır bu neyle olur? Daha çok hamasetle olmaz, daha çok kahramanlıkla olmaz hatta daha çok heyecanla olmaz. Bunun olma koşulu daha çok bilimsel metotları ile uygun üretici çalışmalarıyla olur. Onun da yolu hukukta istikrar ve kuvvetler ayrılığına dayalı, denetim ve denge organları güçlü işleyen bağımsız yargı ve üniversitelerin bilimsel üretim yapması. Bunu yapmadığımız müddetçe kim çok hamaset yapıyorsa bilin ki en çok içi boş laf söyleyen odur. Çok teşekkür ederim söyleyeceklerim bu kadar.

Yorgancılar, Serkan. Taha Akyol ile "Neden 29 Ekim? Cumhuriyet'in Giden Yol"
Özel Röportaj.

YORGANCILAR: Sayın, Hocama çok teşekkür ediyorum. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılına nasıl geldiğimizi ve o süreçten sonra yaşadıklarımızı çok keyifli şekilde analiz etti. Kendilerini ekranlardan keyifle dinliyorduk. Yüz yüze dinlemekte bizim için ayrıca bir keyif oldu. Ben şöyle bitirmek istiyorum: *"Türkiye'nin dâhili tekâmülü bitmemiştir."*

Taha AKYOL: Mustafa Kemal Paşa'nın New York Pres Gazetesine 1923 Eylül'de yaptığı açıklamada tekâmülü bitmemiştir diyor.

YORGANCILAR: Bu keyifli muhabbet ve söyleşi için biz de teşekkür ediyoruz. Sayın Başkanım, katılımlarınız için sizlere de teşekkür ederiz.